

137; **13.** *Hasil J.* Jak nás vidí oni aneb Pohled cizinců na češtinu a na Čechy // Mitter. P., Tošková, K. (eds.): Ty, já a oni v jazyce a v literatuře, 1. díl – část jazykovědná, UJEP, Ústí nad Labem, 2009. – S. 380–385; **14.** *Hasil J.* Jak Češi a cizinci rozumějí ustáleným výrazům obsahujícím názvy peněžních jednotek // Horký, Pavel, Suk Tomáš (eds.), Jazyk, literatura a finance, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem, 2010. – S. 41–48; **15.** *Hasil J.* Interkulturní aspekty mezikulturní komunikace, UJEP, Ústí nad Labem, 2011; **16.** *Holub J. a kol.* Čeština jako cizí jazyk Úroveň B 2, MŠMT ČR v nakl. Tauris, Praha, 2005; **17.** *Hrdlička M.* Cizí jazyk čeština, ISV, Praha 2002; **18.** Společný evropský referenční rámec pro jazyky, Univerzita Palackého, Olomouc, 2002 / překlad J. Ivanová, A. Lenochová, J. Linková, Š. Šimáčková; **19.** *Šára M. a kol.* Prahová úroveň. Čeština jako cizí jazyk, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2001;

ANALYZOVANÉ UČEBNICE:

20. *Antonenko O. a kol.* Kultura českého národa – tradice a současnost, Nakladatelství Lvovské národní univerzity, Lvov, 2010; **21.** *Bischofová J. a kol.* České reálie (Life and Institutions), Hankuk University of Foreign Studies, Seoul, 2003; **22.** *Cvejnová J.* Co chcete vědět o České republice, Karolinum, Praha, 1998; **23.** *Froulíková L.* Zahrada českého jazyka, Academia, Praha, 2002; **24.** *Froulíková L.* Adam a Eva v Českém ráji, Academia, Praha, 2008; **25.** *Hasil J., Hasilová H.* Čtení o České republice, Humboldt Universität zu Berlin, Berlín, 1997; **26.** *Hasil J., Lobur N., Palamarčuk O.* Česka mova dlja ukrajinciv, Vidavničij centr LNU imeni Ivana Franka, Lvov, 2011; **27.** *Hrdlička M., Bischofová J.* Sociokulturní minimum pro azylanty, MŠMT ČR, Praha, 2006; **28.** *Nekovářová A.* Čeština pro život, Czech for Life, Tschechisch fürs Leben, Akropolis, Praha, 2006.

Дем'яненко Н.Б. (Київ, Україна)

Лінгвокультурний аспект у викладанні порівняльної фразеології слов'янських мов

Стаття присвячена важливості дослідження етнокультурної інформації, закодованої у фразеологічних одиницях та необхідності залучення такої інформації в процесі вивчення порівняльної фразеології двох мов.

Ключові слова: фразеологізм, міжкультурна комунікація, мовна компетенція

Статья посвящена важности исследования этнокультурной коммуникации, закодированной в фразеологических единицах и необходимости присоединения такой информации в процессе изучения сравнительной фразеологии двух языков.

Ключевые слова: фразеологизм, межкультурная коммуникация, языковая компетенция.

Article is devoted to study the importance of ethnic and cultural information encoded in phraseological units and the need to bring this information to the study of comparative vocabulary of the two languages.

Key words: phraseologism intercultural communication, language competence

Лінгвокультурний аспект знаходить своє відображення в цілях та задачах навчання іноземної мови, а також у змісті та прийомах навчання,

що дає можливість цілеспрямовано проводити роботу з формування фонових країнознавчих знань з перших кроків. У мовознавстві, культурології та філософії мови усталилася думка про те, що фразеологічний рівень мови найбільш прозорий для втілення засобами мови концептів «мови» культури, оскільки в образній основі фразеологізмів відтворюються характерологічні риси світобачення, які носії мови рефлексивно співвідносять із цією «мовою». Водночас засвоєння студентами фразеологічного пласту мови з огляду на його лінгвокраїнознавчий потенціал є, з одного боку, надзвичайно ефективним і цікавим, а з іншого – створює, як свідчить досвід, низку проблем методологічного характеру, оскільки вимагає поетапного включення в дидактичний процес широкого масиву різнорівневих і різноаспектних знань країнознавчого та лінгвістичного спрямування.

У нашій статті спробуємо представити методи і способи, що стосуються вивчення фразеології як джерела лінгвокультурної інформації та способу формування комунікативної компетенції, які ми застосовуємо у практиці викладання курсу «Порівняльне вивчення слов'янської філології» для студентів-полоністів I курсу магістратури Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Мета курсу - показати динаміку процесів утворення фразеологізмів у слов'янських (передусім у польській) мовах та викласти методіку етимологічного аналізу фразеологізмів. Мета навчання є комплексною, що включає теоретичний (власне філологічний), практичний (комунікативний) і освітній аспекти. Сутність теоретичного аспекту полягає в засвоєнні студентами I курсу магістратури необхідного обсягу теоретичних знань із навчальної дисципліни, базуючись на уже набутих на I - IV курсі знаннях із польської мови та створюючи міцне підґрунтя для вивчення нових фрагментів теоретичного матеріалу на наступних курсах, ставлячи навчальну дисципліну в контекст усього комплексу філологічних дисциплін, що викладаються в Інституті філології студентам спеціальності “слов'янські мови та літератури”. Практичний аспект передбачає формування у студентів необхідних мовних і мовленнєвих умінь у чотирьох основних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні, письмі) і п'ятому, спеціалізованому, виді мовленнєвої діяльності – перекладі. Освітній аспект забезпечує здобуття студентами належної освіти за обраною спеціальністю з урахуванням сучасних європейських тенденцій розвитку філологічної науки, що дозволяє досягти основну мету вивчення польської мови як основної студентами спеціальності «слов'янські (польська) мови та літератури», а саме: підготувати висококваліфікованих фахівців-полоністів. Відповідно до визначеної мети завданнями навчальної дисципліни є 1) засвоєння та поглиблення студентами I курсу магістратури теоретичних знань із фразеології слов'янських мов; 2) формування у них необхідних мовних і

мовленнєвих умінь; 3) формування та вдосконалення перекладацьких вмій та навичок студентів; 4) підвищення їхнього науково-теоретичного рівня; 5) розширення світогляду та фахової компетенції студентів. Об'єктом вивчення навчальної дисципліни "Порівняльне вивчення фразеології слов'янських мов" на I курсі магістратури є особливості фразеологічних одиниць слов'янських (а передусім польської) мов. Предметом вивчення є властивості фразеологічних одиниць польської мови в порівнянні з іншими слов'янськими мовами. Важливе місце в даному курсі займають такі фразеологізми, в яких зосередилось те, що можна назвати узагальненим образом польського національного характеру. Причому слід підкреслити, що тут не йдеться про те, що можна назвати етнічним стереотипом поляка (типу *Polacy są Włochami róbposu* «про польську гарячковість, нерозсудливість»), ні, тут йдеться про те, що можна було б назвати таксономією й типологією різних афективно-емоціональних характеристик (властивостей, евентуально також і станів), які містяться у тому компоненті польської мовно-етнічної картини світу, що представлений польськими фразеологізмами.

Навчальна дисципліна "Порівняльне вивчення фразеології слов'янських мов" для I курсу магістратури є невід'ємною складовою гармонійної та всебічної підготовки фахівця-полоніста. Вона логічно продовжує навчальну дисципліну "польська мова" для студентів I - IV курсів, створюючи з ними нерозривну структурно-логічну єдність. Крім того, ця навчальна дисципліна безпосередньо пов'язана з такими дисциплінами: історія польської літературної мови, історична граматики польської мови, українська мова, друга слов'янська мова, порівняльно-історичне вивчення слов'янських мов, вступ до слов'янської філології, вступ до мовознавства, іноземна мова та ін.

Залучення фразеологічного матеріалу до вивчення іноземної мови з метою формування комунікативної компетенції вимагає усвідомлення механізмів збереження і передачі культурних кодів фразеологічними одиницями, а також навичок виявляти, розшифровувати, коментувати культурну інформацію, закладену в різного типу фраземах. Кінець XX – початок XXI ст. позначився активізацією уваги до фразеології різних мов з погляду етнолінгвістики – мовознавчого напрямку, що відстежує взаємозв'язок мови й етносу, мови і культури. Виокремлення національно-культурного значущого елемента у складі фразеологізмів відбувалося поступово у процесі накопичення фактичного та теоретичного матеріалу. Широке розуміння етнолінгвістичної природи фразеології, сформульоване В.П.Фелциною і В.М. Мокієнком, стало загальноприйнятим в останні десятиліття активного розвитку цього напрямку вивчення фразеології. Вони зазначають, що фразеологізми «становлять країнознавчу цінність (оскільки відображають національну культуру) у трьох аспектах, по-перше – нерозчленовано, усіма елементами, тобто ідіоматичними значеннями, по-друге – розчленовано, тобто лексичним складом, по-третє – своїми

прототипами, оскільки генетично вільні словосполучення описували звичаї, традиції, особливості побуту й культури» [5, 224].

Фразеологізм можна розглядати, як уважає В.І. Карасик, звертаючи увагу на те, в яких ситуаціях спілкування мовець робить вибір на користь фразеологізму і до якого типу мовної особистості (особистісно-орієнтованої чи статусно-орієнтованої) належить учасник спілкування [2, 37]. Країнознавче коментування лексичних компонентів фразеологізмів доречно буде здійснювати на прикладі лексем-символів у складі фразеологічних одиниць. В.І. Кононенко зазначає: «Особливості національного характеру знаходять вияв у мікрополі споконвічних мовних утворень на позначення найсуттєвіших, визначальних для носіїв мови слів-понять. Кожна з цих номінацій має розгалужену систему первинних і вторинних значень, характеризується широкими асоціативними зв'язками, здатністю виконувати когнітивні функції метафоризації, символізації, персоналізації, посиленнями можливостями включатися в різноманітні контексти, утворювати стійкі звороти» [4, 64].

При порівняльному вивченні фразеології двох мов обов'язковим повинно бути передбачене: 1) оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країн, фразеологія яких порівнюється (лінгвокраїнознавство, країнознавство); 2) залучення до діалогу культур (іншомовної та рідної); 3) усвідомлення студентами суті мовних явищ, іншої системи розуміння, через яку може сприйматися дійсність; 4) розуміння особливостей свого мислення; 5) порівняння явищ іноземної мови, що вивчається, з рідною мовою; 6) уміння вчитися (працювати з книгою, підручником, довідковою літературою, словниками тощо).

Досягнення цих цілей навчання іноземної мови можливе за умов взаємопов'язаного вивчення мови і культури народу – носія цієї мови, а також активної комунікативно-пізнавальної діяльності студента як суб'єкта навчання.

У процесі зіставлення фразеологічного пласта двох мов (польської та української) вдається можливим виділити такі групи фразеологізмів:

1. Повні тотожності – фразеологічні одиниці, що співпадають в обох мовах по формі та значенню. Наприклад: пол. *pracować jak wół*, укр. *працювати як віл*; пол. *pierwsze skrzypce, grać pierwsze skrzypce*; укр. *перша скрипка, грати першу скрипку*; пол. *trąba jerychońska* та укр. *ієрихонська труба*, пол. *spuścić nos na kwintę* та укр. *повісити носа на квінту*. Дані фразеологізми ж повними еквівалентами, тобто, вони співпадають за своїм внутрішнім образом, значенням, стилістичному забарвленню, співвідносні за компонентним складом та структурно-семантичній організації;

Часткові еквіваленти – ФО, які відрізняються від перших тим, що можуть мати незначні відмінності в лексичному складі або структурі. Наприклад: пол. *trzymać nerwy w garści*, укр. *тримати нерви в кулаці*; пол. *mówić, powtarzać jak katarzynka* та укр. *крутити шарманку*; пол. *zaśpiewać*

na inną nutę та укр. *заспівати на інший лад*.

2. Специфічні фразеологізми, які зустрічаються тільки в одній з мов. Наприклад, *mieć charakter w nogach, dawać sobie większe tony, nie dawat się pod ład*.

Сприятимуть засвоєнню фразеології чужої мови, а також формуванню навичок доречного використання фразеологізмів завдання з використанням пар міжмовних фразеологічних паронімів (напр., *od ręki* – від руки; *przyjść pod muchą* – прийти під мухою; *suszyć głowę* – сушити голову); вправи на добір із низки поданих відповідних за змістом фразеологізмів рідної мови до запропонованих українських (звертаємо увагу на відмінності компонентного складу, стилістичні чи семантичні відтінки) [3].

У контексті контрастивної методології може бути цікавим інший аспект дослідження проблеми «національне – універсальне», на що звернув увагу В.Г. Гак, який вважає, що національна специфіка виражається в неопозначеності однієї ситуації відповідним словесним рефлексом в одній мові і її позначеністю в іншій; те чи інше слово або формула використовуються однією мовою і не входять у фразеологізовані структури в іншій [1, 54].

Широке використання лінгвокраєзнавчого матеріалу при навчанні іноземної мови дозволяє більш певно використовувати життєвий досвід молоді, апелювати до емоційної сфери тих, хто навчається, створити такі асоціативні зв'язки, виробити такі уміння та навички, які надають можливість спілкуватися іноземною мовою за темами, пов'язаними з українською. Таким чином розширюється мотивація навчання, поширюються його комунікативна спрямованість. Отже лінгвометодичний бік проблеми стосується володіння певного обсягу лексичних одиниць – рівня опанування вмінь та навичок видів мовленнєвої діяльності щодо спілкування в межах визначеної тематики на задовільному рівні адекватності пред'явленій ситуації.

Засвоєння лінгвокультурного аспекту сприяє поглибленню знань студентів в області культури країни мови, що вивчається, що знайде своє відображення в адекватності їхньої мовленнєвої і соціальної поведінки в іншомовному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гак В.Г. Фразеорефлексы в этнокультурном аспекте // Филологические науки. – 1995. – №4;
2. Карасик В.И. Речевое поведение и типы языковых личностей // Масовая культура на рубеже XX–XXI веков: человек и его дискурс. – М., 2003;
3. Кононенко В.І., Кононенко І.В. Контрастивна грамати́ка української та польської мов. – К., 2006;
4. Кононенко В.І. Мова і народна культура // Мовознавство. – 2001. – №3;
5. Фелицина В.П., Мокиенко В.М. Русские фразеологизмы: Лингвострановедческий словарь / Под ред. Е.М. Верещагина, В.Г. Костомарова. – М., 1990.